

KHI / OBČANSKÁ VÝCHOVA (BC) – OTÁZKY SZZ k roku 2024

I. blok: Filosofie, náboženství, civilizace

1. Presókratovská filosofie. Klasická antická filosofie (Sókrates, Platón, Aristotelés). Helénistická filosofie: sókratovské školy, stoicismus, epikureismus, novoplatonismus.
2. Středověká filosofie: patristika (Augustinus) a scholastika (Anselm, Akvinský, Ockham). Renesanční filosofie: humanismus (Rotterdamský), novoplatonismus (Ficino), aristotelismus (Pomponazzi), politická (More, Machiavelli) a přírodní (Bruno) filosofie.
3. Novověký racionalismus (Descartes, Spinoza, Leibniz). Novověký empirismus (Bacon, Hobbes, Locke, Hume).
4. Francouzské osvícenství (Diderot, Montesquieu, Voltaire, Rousseau). Immanuel Kant a německá klasická filosofie (Fichte, Schelling, Hegel).
5. Filosofie 19. století: materialismus (Feuerbach, Marx), voluntarismus (Schopenhauer), pozitivismus (Comte), utilitarismus (Mill), filosofie života (Nietzsche).
6. Analytická filosofie 20. století: logicismus (Russell), novopozitivismus (Carnap), filosofie vědy (Popper), filosofie jazyka (Wittgenstein).
7. Kontinentální filosofie 20. století: fenomenologie (Husserl, Heidegger), existencialismus (Jaspers, Sartre, Camus), hermeneutika (Gadamer), neomarxismus (Adorno), postmodernismus (Lyotard).
8. Metafyzika a ontologie: *Je filosofie věda?* (Kantova/Popperova demarkace mezi vědou a metafyzikou). *Co je podstata jsoucna?* (Aristotelův hylémorfismus, Descartův dualismus, Spinozův monismus). *Jaký je smysl bytí?* (Heideggerova existenciální analýza „pobytu“).
9. Epistemologie: *Co je pravé poznání?* (Platónova úsečka, Descartův archimédovský bod, Lockova *tabula rasa*). *Může být poznání jisté?* (Descartova radikální skepse, Kantova transcendentální iluze, Russellův logicismus, Albertovo trilema).
10. Etika a estetika: *Co je dobro?* (Platónův mravní intelektualismus, Kantův kategorický imperativ, Millův utilitarismus, Nietzscheho přehodnocení všech hodnot). *Co je krásno?* (Platónova idea Krásy, Aristotelova *mimésis*, Humova teorie estetického vkusu, Gadamerova aktualita krásného).
11. Politická filosofie a filosofie dějin: *Jaká je nejlepší forma státu?* (Platónův ideální stát, Machiavelliho politický pragmatismus, Hobbesova koncepce vystoupení z přirozeného stavu, Rousseauova teorie společenské smlouvy, Popperova otevřená společnost). *Jsou dějiny zákonité?* (Hegelův dialektický vývoj ducha, Marxův dialektický materialismus, Popperova kritika historicismu). *Mají dějiny smysl?* (Patočkovo osmyslňování jsoucna).
12. **Židovství jako náboženství a civilizace.** Vznik judaismu, biblické dějiny židovského národa. Židovské tradice a zvyky, přechodové rituály, svátky, potravinové předpisy. Judaistické posvátné texty. Rabín a synagoga. Pohřbívání. Morální kodex. Směry judaismu. Židovská diaspora, holocaust. Sionismus a antisemitismus.
13. **Západní křesťanství (katolictví, křesťanský nonkonformismus, reformační církev).** Základní etapy dějin křesťanství. Charakteristika křesťanství a jeho základních proudů. Víra, svátosti, liturgie, srovnání katolictví, protestantství a pravoslaví. Písmo svaté. Křesťanské tradice a svátky. Významné osobnosti. Vliv křesťanství na kulturu a filozofii. Kontroverze spojené s křesťanstvím (křížové výpravy, conquista, církevní procesy). Morální kodex.
14. **Východní křesťanství (východní církev a pravoslaví),** srovnání katolictví a pravoslaví, shody a rozdíly. Víra, svátosti, liturgie, svátky. Ortodoxní církev a její uspořádání. Ortodoxní kostel. Zeměpisné rozšíření ortodoxního křesťanství.

15. **Islámská civilizace a náboženství.** Z historie islámu. Osobnost Mohammeda. Korán. Mekka a hadždž. Šíité a sunnité. 5 sloupů islámu. Tradice, rituály, zvyky. Oděv, potravinové předpisy, rodinný život. Zeměpisné rozšíření islámu. Kontroverze spojené s islámem.
16. **Hinduismus v rámci indické civilizace a náboženství.** Charakteristika hinduismu. Vznik a vývoj bráhmanství, kastovní společnost. Posvátné texty. Bráhma, dharma, karmový zákon. Božstva (Trimurtí). Obřady, svátky, meditace a každodenní zbožnost, symbolika. Cesty k vymanění se ze samsáry. Morální kodex. Potravinové předpisy, tradiční indické oblečení, tilaka, bindí.
17. **Buddhismus a jeho civilizační význam ve světě.** Vznik Buddhismu, Sídhartha Gautama. Posvátné Tři koše vědění. Čtyři ušlechtilé pravdy. Osmidílní stezka. Buddhistický klášter. Směry buddhismu (včetně tibetského a zenového, théráváda, mahájána, vadžrajána. Buddhistické kláštery, symbolika. Zeměpisné rozšíření buddhismu.
18. **Zoroastrismus a jeho role v dějinách náboženství.** Zarathuštra. Charakteristika zoroastrické víry. Božstvo – Ahura Mazda, Spenta Mainju a Angra Mainju. Avesta (Jasna gáthy). Eschatologie. Smrt a pohřbívání. Faravahár, ohňové chrámy. Vliv manicheismu. Zoroastrismus dnes.
19. **Čínské filozofické a náboženské proudy. Konfuciánství a taoismus.** Konfucius. Konfuciánské společenské principy. Lao C'. Konfuciovy hovory. Tao te-ting. Principy a etika tao. Tradice a svátky v Číně, Nefritový císař, čínský horoskop, čínský Nový rok.
20. **Japonská civilizace a hlavní náboženské směry. Šintoismus** – charakteristika, historie. Kami a kegare, mýty. Rituály a svátky. Svatyně Ise. Japonská zahrada a ikebana, čajový obřad. **Zenbuddhismus** v Japonsku, vliv na samurajskou kulturu (škola Rinzai, pojmy za-zen, Daruma, kóan).

II. blok: Humanitní a společenské vědy

1. Sociologie I. – základní východiska, metodologie a hlavní představitelé (pozitivismus a evolucionismu, Auguste Comte, Herbert Spencer a Karel Marx).
2. Sociologie II. – základní východiska a hlavní představitelé (Émile Durkheim, Vifredo Pareto a Max Weber).
3. Osobnosti a školy moderní sociologie (moderní sociologické proudy a jejich základní charakteristika – strukturální funkcionalismus, symbolický interakcionismus a teorie konfliktu + současní představitelé postmoderní doby Zygmunt Bauman, Anthony Giddens, Pierre Bourdieu).
4. Kategorizace (např. dle Mary Douglas, G. H. Mead) a sociální identita (Zygmunt Bauman, Thomas Eriksen) sociální a individuální identita (Richard Jenkins), teorie sociální identity dle Henry Tajfel a John Turner, definice skupiny, příklady jednotlivých sociálních skupin.
5. Sociální dynamika (definice pojmu dle A. Comte) a sociální změna – důvody sociální změny podle V. Pattera, E. Durkheima, K. Marxe a M. Webera, příklady sociální změny v současnosti.
6. Charakteristika a základní znaky tradiční, moderní a postmoderní společnosti (F. Tonnies, E. Durkheim a M. Weber.), tekutá modernita a tekutá doba (Zygmunt Bauman).
7. Antropologie I. – základní východiska, metody výzkumu a hlavní představitelé (představitelé viktoriánské antropologie, zakladatel moderní americké kulturní antropologie – Franz Boas a funkcionalistická škola).

8. Antropologie II. – základní východiska, metody výzkumu a hlavní představitelé 2 pol. 20. století (Claude Lévi-Strauss, Mary Douglas, Clifford Geertz, Thomas H. Eriksen).
9. Etnicita, nacionalismus, národ a stát (Zygmunt Bauman, Thomas Eriksen) – zrození moderního nacionalismu – znaky, rozdíl mezi etnicitou a nacionalismem, multikulturalita a interkulturalita.
10. Globalizace a (de)globalizace – (podle Marshall Herbert McLuhan, Zygmunt Bauman a Anthony Giddens), dále pak základní charakteristika.
11. Obecné základy psychologie I. – základní východiska, historický přehled a hlavní proudy (experimentální psychologie – W.Wundt, behaviorismus, psychoanalýza – S.Freud, analytická psychologie, humanistická a hlubinná psychologie, kognitivní psychologie).
12. Obecné základy psychologie II. – současné psychologické disciplíny a obory, psychická struktura osobnosti – základní rysy osobnosti (Big Five), psychické vlastnosti – temperament, schopnosti, inteligence a charakter, motivy, potřeby a postoje. Psychické poruchy a nemoci.
13. Enviromentální problémy ve světě – základní přehled klíčových institucí a summitů řešící klimatické změny, enviromentální etika, enviromentální výchova v ČR.
14. Média a aktuální problémy komunikace ve veřejném prostoru – základní dělení, (infodemie, dezinformace, kyberšikana, mediální výchova v ČR).
15. Obecné základy ekonomie a finančnictví.
16. Obecné základy práva a právní vědy, ústavní právo a ochrana lidských práv, mezinárodní právo, mezinárodní instituce.

III. Historické a politické vědy

1. Politické dějiny Evropy a Západu (do roku 1800): Pád Římské říše – křesťanství – evropské středověké státy – Svatá říše římská – středověké univerzity – evropské reformace – třicetiletá válka – osvícenství – Francouzská revoluce.
2. Politické dějiny Evropy a Západu (1800–1918): Napoleonské války – Vídeňský kongres – revoluce 1848 – nacionalismus a občanská emancipace – evropský kolonialismus – první světová válka.
3. Židovství – křesťanství – islám: dějiny interakce a konfliktu (do 19. století) (stručný přehled, charakteristika, příklady koexistence a příklady konfliktu (např. islám na Pyrenejském poloostrově, křížové výpravy, expanze Osmanské říše, středověké pogromy apod.).
4. Islám a západní civilizace (19.–21. století) (Osmanská říše a východní otázka, orientalistika, zánik Osmanské říše a vznik Turecka, islám v Turecku a Saudské Arábii, současná aktuální témata – postavení žen, pojetí lidských práv, otázka migrace, islámský fundamentalismus.
5. Základní problémy světových a evropských dějin 20. století: Velká válka – versailleský systém – vzestup antidemokratických ideologií (komunismus, fašismus, nacionální socialismus) – velká hospodářská krize – druhá světová válka – vznik OSN – studená válka (USA, Sovětský svaz) – železná opona v Evropě – dekolonizace – proxy války (Korea, Vietnam, Afghánistán) – rozpad sovětsko-ruského impéria (1989–1991) – vznik EU a rozšiřování NATO – vzestup revizionistických mocností (Čína, Rusko, Írán).
6. Starší české dějiny v evropském kontextu (do roku 1800): vznik středověkého českého státu – Přemyslovci a Lucemburkové – česká reformace a husitské války – Habsburkové – Bílá hora – třicetiletá válka – barokní doba a osvícenství – počátky národní emancipace (obrození).
7. Moderní české dějiny v evropském kontextu (1800–1939): české intelektuální dějiny a proměny české identity: Rozpad Svaté říše římské a vznik Rakouského císařství – národní a

občanská emancipace – revoluce 1848 – rakousko-uherský dualismus – vzestup české kultury, umění a literatury – Velká válka – obnovení českého státu ve formě demokratického a republikánského Československa.

8. Moderní české dějiny 20. a 21. století v evropském kontextu (od roku 1939 do současnosti): Mnichov a druhá světová válka – sovětská dominance a studená válka – třetí republika – Únor 1948 a sovětizace Československa – komunistický teror a totalitní diktatura – Pražské jaro a okupace 1968 – tzv. normalizace – Charta 77 a demokratický disent – tzv. perestrojka a rozpad sovětsko-ruského panství (1985–1991) – rozpad Československa – vstup ČR do NATO a EU.

9. Dějiny umění: pravěk a starověk

- umění doby kamenné:

- kult muže, lovecký úspěch, nástěnné malby (Altamira, Lascaux, Rouffignac, Pindal...)

- kult ženy, mateřství, plastiky venuší (Willendorf, Dolní Věstonice, Předmostí u Přerova...)

- megality, architektura pravěku (Karnak, Kamenný pastýř, Kounovské řady, Stonehenge...)

- umění říčních civilizací – Egypt (pyramidy, chrámy), Sumer, Babylon (zikkuraty, sochy...)
- umění antiky – architektura, sochařství, hlavní památky starověkého Řecka a Říma s přesahem do dnešní doby

10. Dějiny evropského/západního umění: středověk a raný novověk

- románský styl: sakrální architektura – rotundy a baziliky; světská architektura: prvotní hrady, města, užitné stavby (mosty...)
- gotika: hlavní znaky, tvarosloví a jejich význam, katedrály, hrady, města, užitné stavby... v Evropě a v Čechách
- renesance: hlavní znaky, tvarosloví a jejich význam, zámky a další světské stavby, italské malířství a sochařství, příklady renesančních umělců z dalších zemí Evropy (Nizozemsko, Německo, Čechy)
- baroko: hlavní znaky, tvarosloví a jejich význam, barokní architektura, sochařství a malířství v Evropě a v Čechách

11. Dějiny evropského/západního umění: doba moderní (1800–2000)

- srovnání romantismu a realismu v architektuře a výtvarném umění v Evropě a v Čechách
- moderna (charakteristika a podstata stylů na konce 19. století a ve 20. století): impresionismus, secese, art deco, futurismus, dadaismus, konstruktivismus, funkcionalismus.

12. Teorie a typologie politických věd a státovědy (normativní politologie, politické režimy a formy demokratické vlády).

13. Vývoj parlamentarismu a (liberální) demokracie, volby a volební systémy, vývoj státní správy a samosprávy (evropský a český kontext), Česko: ústavní a politický systém.

14. Evropská unie a její struktury: dějiny evropské integrace, vznik EU, orgány EU, euroregiony, rozšiřování EU, společná evropská měna.

15. Typologie moderních tyraní (komunismus – fašismus – nacionální socialismus), současné tyranie, iliberální demokracie a teokracie (Čína, Rusko, KLDR, Írán, Saudská Arábie).